

HERKÜL MİLLAS
27.10.2015
ZAMAN GAZETESİ

Çatışmacı, sıkıcı, zor ve çok üzücü bir dönem yaşıyoruz. Bu şartlarda söz dalaşmalarının mugalata içermesi de şaşırtıcı değil.

İlgili söylemleri izlerken, kendi taraflarını savunanların ve onları hep haklı çıkarmaya girişenlerin, yani "yandaş" denenlerin nasıl düşündüklerini anlamaya çalışıyorum. Bir kısmını kolay anlıyorum: Kısa ve uzun vadeli mali ve statü çıkarlarını koruyorlar. Statünün değişmesini tehdit olarak görenler var. Bu yolda söylemeyecekleri ve yapmayacakları yok gibi. Bu yarışta yenilgiyi, acı bir son hatta ölüm gibi algılıyorlar. Ve dolayısıyla acımasız ve saldırılarında sınırsız oluyorlar.

Ama başka birilerini sınıflandırmak kolay değil. Çünkü savunduklarına inanıyorlar gibi bir halleri

var. Mugalata (veya sofizm, demagoji, söz cambazlığı) yaptıkları apaçık, ama bu yaptıklarına en başta kendileri inanmış gibi. İnanarak yapılan bir yanıltmacaya “yalan” denebilir mi? Yoksa “yanılgı” demek mi gerek acaba? Bu durumun mantığı ve psikolojik altyapısı nedir? Sık kullanılan iki kelime bu tuhaf durumun güzel örneği: Provokasyon ve yanlış. Önce provokasyon argümanına bakalım.

Bir savunma yöntemi: komplolar ve günah keçisi

Çok sık duyduğum ve okuduğum “mantık” şöyle: Bir kötü olay yaşanıyor. Örneğin, masum bir gösterici öldürülüyor veya bir ölü rencide ediliyor. Sorumluların, yani devletin, iktidarın ve hükümetin yandaşları şöyle diyor: Bu olay çok kötü, yasa dışı, insafsız, ayıp ve günahdır. Tabii ki tasvip edilemez. Ama bundan kim yararlanıyor? Tabii ki hükümet ve devlet, kısacası iktidar değil. Birileri bu olayı ele alıp kendi çıkarları yönünde propaganda yapıyorlar. İktidarı kötülüyorlar, yıpratmak istiyorlar. Belli ki bu alanda bir provokasyon var. Birileri bu kötü davranışları tezgâhlıyor ve sonra iktidara mal ediyor; ve tabii durumdan yararlanıyor. İktidar kendi aleyhine olan bu durumu neden yaratsın ki? Bu provokasyonun arkasında kimin olduğunu anlamak için bu olaydan kimin yararlandığına bakalım. Yararlanan iktidara karşı olanlardır; dolayısıyla suçlu ve yapan da onlardır.

Bu çok eski bir mugalatadır ve her derde devadır. Bu “mantıkla” herhangi bir iktidar her durumda, her olumsuz davranışı için temize çıkabilir. Yaptıkları, kötü bir sonuç yaratıyorsa bu “mantık” devreye girer: “Bundan ben zararlı çıkıyorum, demek ki ben yapmadım” demek her zaman olanaklı. Küçük afacan dolaptan şekerleri aşırıp yerse, o da aynı şeyi söyleyebilir: “Ben yapmadım, aptal mıyım, yakalanacağım belli, neden bile bile şekerleri aşırayım ki!” Aslında bu mantıkla, her suçlu kendini bu şekilde savunabilir. Genellikle de bir günah keçisi bulunur, her olumsuz olay ona ve komplolara mal edilir. Bu mantığı çürütmek kolay olmadığından buna mugalata/sofizm diyebiliriz. Bu savunma biçimi tarih içinde yaşanmış insanlık dışı saldırılarla ilgili olarak çok sık kullanılmıştır: “Aslında onlara kötülük etmedik, hiç dünyaya rezil olmak ister miyiz? Kötülüğü onlar kendilerine etti; provokasyon olsun diye!”

Mazeret ve suç ortaklığı

Herhangi bir iktidar savunulamayacak, çuvala sığmayan bir mızrakla karşılaştığında “yanlış oldu” denen can simidine sarılabilir. Bu da başka bir demagoji yordamıdır. Yapılan kanunsuzlukların hepsine “yanlış” diyebiliriz. Ama yanlış kelimesinin iki çok farklı anlamı var. Birincisi - buna rastlantısal yanlış diyelim - istemeyerek yapılan bir davranıştır: Dikkatsizlikle

dirseğinizle eşinizin gözüne çarpar onu yaralarsınız. Bu tür olaylar tesadüfî olduğu için tekrarlanmaz veya pek sık olmaz. Bu durumlarda “pardon” demenin bir anlamı da vardır. Kaza sonucu olmuştur, kasıt yoktur.

Ama “yanlışın” ikinci bir anlamı da var – buna sistematik yanlış diyelim; bu “güya yanlıştır”. Bilerek, isteyerek bir “şey” yapılır. Yapılan kötü sonuçlar doğurur, yapan bundan kendisi zararlı çıkar. Ve “keşke yapmasaydım, bundan ben zarar gördüm, yanlıştı davranışım” diyebilir. Örneğin, bir “erkek” eşini döver (nasıl bir erkekse!), gözünü şişirir. Hâkimin karşısında “yaptığım yanlıştı” der. Ama kasıt vardı, yapılan kazaen, tesadüfî değildi. Pişmanlık duygusu yaşanabilir, ama yapılan, sonucu önceden öngörülebilecek bir davranıştı, yani suçtu, ahlaksızlıktı. Buradaki “yanlış”, “zararlı çıktım” anlamındadır. Her iki örneğimiz için “yanlış” diyebiliriz. Ama birinci örnekte tekrarlanmayacak tesadüfî bir kazadan söz ederken, ikinci örnekte, bir kasıttan, bir eğilimden, bir sistemden ve bir seçimden söz ediyoruz. Eşini dövene, yanlış yapan bir insan denmez, “eşini döven kişi” denir. İkinci örnekte bir insanın karakterini, kadınlara karşı algısını, suç işlemeye yatkın oluşunu, ahlaksızlığını vb. görüyoruz.

“Yandaşları” dinlerken bunlar geliyor aklıma. Aslında bu mugalatanın aşılmasının dünyaca geçerli yolu “sorumluluk” ilkesini öne çıkarmaktır. İktidarlar sorumluluk taşır. Provokasyonların karşısında tepkileri “yanlış” ise, bu tepkileri kanun dışıdır demektir. Sık sık “yanlış” yapan iktidara da karşı çıkmak gerekir. Mazeret bulmak suça göz yummak demektir. Eğer (gerçek veya sözde) provokasyonları engellemeyecek durumda kalmış iseler, yönetim kontrolünü kaybettiler demektir. “Yanlışlar” tekrarlanıyorsa, bunlar tesadüfî ve münferit değildir; bir anlayışın ve amacın işaretidir demektir.

Bu yüzden - demokrasinin egemen olduğu ülkelerde - ülkenin en uzak ve kuytu bir köşesinden devletçe işlenen bir kanunsuzluğun ve her siyasinin ağızından kaçan kötü bir lafın sorumluluğu vardır, olmalıdır. “Provoke edildi” ve “ağızından yanlışlıkla çıktı” savunması mugalatadan öte bir anlam taşımıyor. Siyaset alanında her alınan karar ve söz dahil her eylem sorumluluk içeren bir davranıştır. Bu sorumluluk devredilemez provokasyon ve yanlış bahanesi ile paklanamaz. Daha doğrusu, demokratik bir ülkede paklanmaması gerekir. Ben bundan böyle, “provokasyon” ve “yanlış” lafını duyduğumda bir demagoji ile karşılaştığımı düşüneneğim. Alt tarafı ciddi bir yanlışın sonucu haysiyetli bir istifa olmalıdır. Bunu beklemek ve dile getirmek de haysiyetli bir tutumdur.